

Strzępotek edypus *Coenonympha oedippus* (1071)

Autor raportu: Marcin Sielezniew

Eksperti: Deoniziak Krzysztof, Hołowiński Marek, Michalczuk Wacław

Gatunek występuje wyłącznie w regionie biogeograficznym kontynentalnym. Gatunek nie był monitorowany w latach 2009 i 2010.

Liczba i lokalizacja stanowisk i obszarów monitoringowych

Ryc. 1. Rozmieszczenie stanowisk monitoringu gatunku na tle jego zasięgu geograficznego

Monitoring gatunku przeprowadzono na 8 stanowiskach w regionie biogeograficznym kontynentalnym. Stanowiska te są zlokalizowane na Podlasiu oraz Lubelszczyźnie i praktycznie w pełni reprezentują aktualne rozmieszczenie geograficznego strzępotka edypusa w Polsce. Nie można jednak wykluczyć odnalezienia w przyszłości nowych stanowisk tego gatunku, biorąc pod uwagę prawie wszystkie obecnie znane zostały odkryte w ostatniej dekadzie. Jedno z nich, na Zamojszczyźnie, znaleziono w 2011 przy okazji opisywanych tu prac monitoringowych (Michalczuk, dane niepublikowane). W przyszłości wszystkie stanowiska łącznie z tymi, które być może zostaną dopiero odkryte (mało prawdopodobne, żeby ich liczba wzrosła znacząco) powinny zostać objęte monitoringiem biorąc pod uwagę niewielką liczbę stanowisk i zagrożenie gatunku.

Badania monitoringowe w roku 2011 wykonywało 3 ekspertów: Krzysztof Deoniziak, Marek Hołowiński, Wacław Michalczuk.

Tab. 1. Zestawienie badanych stanowisk

Lp.	Nazwa stanowiska	Lokalizacja stanowiska (obszary chronione)
1.	Antoniówka	Dolina Sieniochy PLH060025
2.	Kamień	Kamień PLH060067
3.	Swaryczów	Dolina Sieniochy PLH060025
4.	Śniatycze 1	Dolina Sieniochy PLH060025
5.	Śniatycze 2	Dolina Sieniochy PLH060025
6.	Śniatycze 3	Dolina Sieniochy PLH060025
7.	Torfowisko Rynki	Narwiańskie Bagna PLH200002
8.	Torfowisko Sobowice	Torfowisko Sobowice PLH060024

Wyniki badań i ocena stanu ochrony

Podsumowanie wyników badań wskaźników na stanowiskach

Tab. 2. Zestawienie ocen wskaźników stanu populacji i stanu siedliska na badanych stanowiskach

Parametr	Wskaźniki	Ocena			
		FV	U1	U2	XX
Populacja	Liczba obserwowanych osobników	1	6	1	-
	Indeks liczebności	1	6	1	-
	Izolacja	5	2	1	-
Siedlisko	Stopień zarośnięcia powierzchni stanowiska przez krzewy i/lub rośliny inwazyjne	5	1	2	-
	Struktura roślinności	3	4	-	1

Wskaźniki stanu populacji:

Liczba obserwowanych osobników i indeks liczebności. Maksymalna liczba obserwowanych osobników na 100 m transektu w czasie jednej obserwacji wahała się od 1,5 na Torfowisku Rynki do 11,8 na stanowisku Śniatycze 3. Jakość zebranych danych umożliwiła kalkulację indeksów liczebności dla wszystkich stanowisk. Wartości tego wskaźnika wahały się od 4,4 na Torfowisku Rynki do 25,4 na stanowisku Śniatycze 3. Jedynymi stanowiskami, gdzie były prowadzone wcześniejsze badania o charakterze ilościowym było Torfowisko Rynki oraz Torfowisko Sobowice. W obu przypadkach dał się zauważyć spadek wartości obu wskaźników, który można tłumaczyć fluktuacjami międzysezonowymi wynikającymi np. z warunków pogodowych i/albo wpływem niedawno wykonywanych zabiegów odkrzaczania. W przypadku Torfowiska Sobowice dodatkowo nastąpił wyraźny wzrost pokrycia trzciną na fragmencie, gdzie wcześniej obserwowano najwięcej motyli.

Izolacja. Wszystkie stanowiska w Dolinie Sieniochy były położone relatywnie blisko siebie (300-1200 m). W ich przypadku istnieje prawdopodobieństwo funkcjonowania populacji gatunku na zasadzie metapopulacji. Znacznie większa izolacja była w przypadku stanowisk zlokalizowanych w pobliżu Chełma tj. Kamienia i Torfowiska Sobowice (11 km). Najbardziej izolowane było jednak Torfowisko Rynki w Narwiańskim Parku Narodowym oddalone od najbliższych znanych populacji (białoruska część Puszczy Białowieskiej) o ok. 80 km. Biorąc pod uwagę braki inwentaryzacyjne oraz fakt, że prawie wszystkie stanowiska zostały znalezione w ostatnim czasie nie można wykluczyć istnienia kolejnych populacji i w związku z tym obraz dotyczący izolacji może odbiegać od tego, który się rysuje w chwili obecnej.

Wskaźniki stanu siedliska:

Struktura roślinności i stopień zarośnięcia powierzchni stanowiska przez krzewy i/lub rośliny inwazyjne

Struktura roślinności na stanowiskach była zróżnicowana. W przypadku Doliny Sieniochy były to głównie płaty nieużytkowanych łąk trzęślicowych, ewentualnie z fragmentami szuwarów niskoturzycowych o powierzchni od 1 do ponad 20ha. Trzęślica modra licznie występowała także w Kamieniu. Mniej liczna była natomiast na Torfowisku Sobowice oraz na Torfowisku Rynki. Ta ostatnia lokalizacja w odróżnieniu od wszystkich pozostałych nie miała charakteru obszaru źródliskowego. Silne wkraczanie trzciny obserwowano w Swaryczowie oraz Sobowicach, wierzb na Rynkach oraz Sobowicach, a olch i brzoź w Swaryczowie. Sytuacja taka była związana głównie z brakiem użytkowania rolniczego, melioracjami oraz prawdopodobnie zaniechaniem wypalania (Antoniówka).

Podsumowanie ocen stanu ochrony gatunku na badanych stanowiskach

Tab. 3. Podsumowanie ocen stanu ochrony gatunku na badanych stanowiskach

Lp.	Stanowisko	Oceny			
		stan populacji	stan siedliska	perspektywy zachowania	ocena ogólna
1.	Antoniówka	U1	FV	U1	U1
2.	Kamień	FV	FV	FV	FV
3.	Swaryczów	U1	U2	U2	U2
4.	Śniatycze 1	U1	U1	U1	U1
5.	Śniatycze 2	U1	FV	U1	U1
6.	Śniatycze 3	FV	FV	FV	FV
7.	Torfowisko Rynki	U2	U1	XX	U2
8.	Torfowisko Sobowice	U1	U2	U2	U2

Stan populacji. Niskie zagęszczenia maksymalne oraz indeksy liczebności zdecydowały o złej (U2) ocenie populacji z Torfowiska Rynki. W dwóch przypadkach (stanowiska Kamień i Śniatycze 3) stan populacji określono jako właściwy (FV), a w pozostałych jako niezadowolający (U1), co było związane z przeciętnymi liczebnościami jak również w przypadku stanowiska Torfowisko Sobowice - z izolacją. W przypadku Torfowiska Sobowice oraz Torfowiska Rynki liczenia prowadzone w

poprzednich latach sugerują, że mamy do czynienia ze spadkiem liczebności. Nie można jednak wykluczyć naturalnych fluktuacji ze względu na brak długookresowych danych porównawczych.

Stan siedliska. Stan siedlisk wydaje się być generalnie lepszy niż stan populacji, choć w przypadku strzępotka edypusa niedostatek wiedzy ekologicznej sprawia, że sama definicja siedliska napotyka na trudności. W przypadku Torfowiska Sobowice znaczne zarośnięcie stanowiska trzciną i krzewami sprawia, że stan siedliska został tam oceniony gorzej niż stan populacji. Złą ocenę (U2) uzyskało również stanowisko Swaryczów, ze względu ekspansję roślinności drzewiastej.

Perspektywy zachowania z uwzględnieniem oddziaływań i zagrożeń. Tylko na dwóch stanowiskach perspektywy zachowania oceniono jako dobre (stanowiska Kamień i Śniatycze3). Na większości pozostałych stanowisk perspektywy gatunku są niezadowalające (Śniatycze 1 i 2, Antoniówka) lub złe (Torfowisko Sobowice i Swaryczów), głównie z uwagi na obserwowane i przewidywane negatywne oddziaływania związane z sukcesją biocenotyczną. Zaniechanie użytkowania powoduje zarastanie stanowisk wierzbami, olchami, brzozaami. Bardziej podatne na zarastanie są stanowiska, które uległy również przesuszeniu na skutek melioracji. Na dwóch stanowiskach podjęto zabiegi ochrony czynnej, ale w przypadku Torfowiska Sobowice okazały się one nieskuteczne, stąd złe perspektywy (U2). W przypadku Torfowiska trudno w chwili obecnej je ocenić z racji tego, że rozpoczęły się dopiero zimą 2011 r. i są w trakcie realizacji. W związku z tym perspektywy zachowania gatunku oceniono na tym stanowisku jako nieznane XX.

Gatunki obce. Na stanowiskach nie stwierdzono gatunków obcych

Ocena ogólna. Stan ochrony na 2 stanowiskach (Kamień i Śniatycze 3) określono jako właściwy (FV), na 3 (Antoniówka, Śniatycze 1 i Śniatycze 2) - niezadowalający (U1) i na pozostałych 3 (Swaryczów, Torfowisko Rynki i Torfowisko Sobowice) - zły (U2). W przypadku Torfowiska Sobowice, głównym czynnikiem, który wpłynął na tę ocenę był prawdopodobne tendencje regresywne w populacji związane ze złym stanem siedliska i pesymistycznymi perspektywami związanymi z nieskutecznością, a może wręcz szkodliwością przeprowadzonych zabiegów ochronnych. Podobne były przyczyny złej oceny Swaryczowa, z tym że tam nie było ostatnio żadnej ingerencji człowieka w siedlisko, w którym obserwowane są niekorzystne zmiany sukcesyjne. W przypadku Torfowiska Rynki o ocenie decydował przede wszystkim niska liczebność, a perspektywy są nieznane w związku z prowadzeniem aktualnie zabiegów ochrony czynnej. Niezadowalająca ocena pozostałych 3 stanowisk wynikała ze stanu populacji oraz perspektyw.

Stan ochrony gatunku w obszarach Natura 2000

Tab. 4. Podsumowanie ocen stanu ochrony gatunku na obszarach Natura 2000

Lp.	Obszar Natura 2000	Oceny			
		Stan populacji	Stan siedliska	Perspektywy zachowania	Ocena ogólna
1.	Narwiańskie Bagna PLH200002	U2	U1	XX	U2
2.	Torfowisko Sobowice PLH060024	U1	U2	U2	U2
3.	Kamień PLH060067	FV	FV	FV	FV

4.	Dolina Sieniochy PLH060025 (5 stanowisk)	U1 (1 FV, 4 U1)	U1 (3FV,1U1, 1U2	U1 (1 FV, 3U1, 1 U2	U1 (1 FV, 3U1, 1 U2)
----	--	--------------------	------------------------	---------------------------	----------------------------

Wszystkie badane stanowiska były położone na obszarach Natura 2000 i w związku z tym na ich podstawie można wyciągnąć wnioski odnośnie stanu gatunku na poszczególnych obszarach. W przypadku Torfowiska Rynki, Torfowiska Sobowice oraz Kamienia są to jedyne stanowiska na obszarach i w związku z tym ocena stanu gatunku na tych stanowiskach jest tożsama z oceną stanu gatunku na całych obszarach. Pozostałych pięć stanowisk zlokalizowanych jest na obszarze „Dolina Sieniochy” i mimo ogólnej oceny niezadowolającej, perspektywy zachowania gatunku rysują się tu najlepiej, biorąc pod uwagę, że prawdopodobnie mamy do czynienia z jedną metapopulacją.

Stan ochrony gatunku w regionie biogeograficznym kontynentalnym

Tab. 5. Ocena stanu zachowania gatunku w regionach biogeograficznych

Region	Oceny			
	Stan populacji	Stan siedliska	Perspektywy	Ocena ogólna
Region biogeograficzny kontynentalny	U1	U1	U1	U1

Monitorowane stanowiska reprezentują wszystkie rejony występowania gatunku w Polsce, a więc i również w regionie kontynentalnym. Stan ochrony gatunku można ocenić ogólnie jako niezadowolający, (U1) z tendencją do pogarszania się. Należy tu podkreślić złą ocenę stanu ochrony gatunku w przypadku jedyne bardzo izolowanego stanowiska na północnym-wschodzie. Jego utrata może oznaczać zubożenie puli genetycznej tego gatunku w Polsce.